

REGIONALNE ZRÓŻNICOWANIE WYKORZYSTANIA ŚRODKÓW POMOCOWYCH UNII EUROPEJSKIEJ

Magdalena Kozera

Katedra Ekonomiki Przedsiębiorstw Agrobiznesu Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu
Kierownik: prof. nadzw. dr hab. Zbigniew Gołaś

Słowa kluczowe: polityka rozwoju obszarów wiejskich, WPR, regionalne zróżnicowanie wykorzystania środków pomocowych

Key words: rural development politic, CAP, regional diversity of use of support resources

S y n o p s i s. W opracowaniu przedstawiono znaczenie polityki rozwoju obszarów wiejskich dla przekształceń jakościowych polskiej wsi i rolnictwa. Wskazano efekty wdrażania programów unijnych w Polsce. Zarysowano także czynniki stanowiące bariery w absorpcji środków oraz te, które ją przyspieszają. Zaprezentowano przykłady aktywności lokalnej w zakresie pozyskiwania środków pomocowych.

WPROWADZENIE

Arystoteles określał politykę sztuką rządzenia państwem dla dobra wspólnego [Kunzmann 1999]. Współczesne definicje zakładają, że polityka to uzgadnianie zachowań współzależnych społeczeństw o sprzecznych interesach, a także działalność polegająca na przewyżnianiu sprzeczności interesów i uzgadnianiu zachowań współzależnych grup społecznych za pomocą perswazji, manipulacji, negocjacji i kompromisów, która służyć ma kształtowaniu i ochronie ładu społecznego korzystnego dla tych grup, stosownie do siły ich ekonomicznej pozycji i politycznych wpływów [Gulczyński 2007]. Jednocześnie stwierdza się, iż realia dziejów ludzkości i współczesności są dowodem na to, że nie ma polityki korzystnej jednakowo dla wszystkich. Charakterystyki te trafnie opisują realia i warunki, w jakich funkcjonuje wspólna polityka rolna (WPR) Unii Europejskiej (UE) oraz przybliżają cechy jej beneficjentów, tj. krajów członkowskich o różnym poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego i niewspółmiernych w stosunku do niego oczekiwaniach, a nawet roszczeniach. Niemniej jednak WPR określa się jako fenomen, który stosując rozstrzygnięcia polityczne, ma na uwadze aspekty ekonomiczne i społeczne [Poczta 2010]. Znajduje to odzwierciedlenie w zmianach, które nastąpiły i nadal następują w polskim sektorze rolnym, zarówno w sferze produkcji rolniczej, jak i w szerokiej gamie działalności pozarolniczych oraz rozwoju obszarów wiejskich. Procesy te mają swój wymiar globalny oraz lokalny, przy tym z jednej strony stanowią wyraz aktywności władz centralnych, z drugiej zaś aktywności władz lokalnych i samorządowych. Aktywność, zwłaszcza tych ostatnich, przyczynia się do stopniowej transformacji oblicza polskiej wsi we wszystkich aspektach

Tabela 1. Saldo przepływów finansowych pomiędzy Polską a UE w okresie 1 maja 2004 – 31 marca 2011 r.

Przepływy	Wartość w tys. euro w roku									
	Od 1 maja 2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	Do 31 marzec 2011	Razem	
Środki uzyskane	2 477 631	4 018 055	5 268 849	7 406 849	7 396 372	9 258 441	11 229 304	3 353 378	50 408 256	
Zwroty do UE	0	-22 969	-4 046	-45 064	-7 826	-12 787	-1 758	-1 178	-95 629	
Składka do UE	1 318 980	2 379 385	2 552 452	2 779 298	3 402 108	3 233 747	3 489 952	1 347 256	20 503 176	
Saldo	1 158 651	1 615 701	2 712 353	4 581 863	3 986 438	6 011 907	7 737 594	2 004 944	29 809 451	
% PKB PL	-	0,7%	0,9%	1,5%	1,1%	1,7%	2%	-	-	

Źródło: opracowanie na podstawie: [Spoleczno-gospodarcze ... 2010].

życia społeczno-ekonomicznego. Celem artykułu jest próba oceny efektów WPR, a zwłaszcza wybranych jej narzędzi w skali regionalnej w Polsce.

POLITYKA ROZWOJU OBSZARÓW WIEJSKICH

Mimo licznych kontrowersji, które budziła i budzi WPR, w trakcie jej obowiązywania nikt nie umniejsza jej roli jako czynnika przemian rolnictwa i obszarów wiejskich. W stosunku do niemal 50 lat funkcjonowania WPR, a tym samym wywierania wpływu na europejskie rolnictwo, niespełna 8 lat jej obowiązywania w Polsce (tj. od maja 2004 r. do marca 2011 r.), wydaje się niewspółmierne do osiągniętych już efektów przyspieszonego rozwoju sektora rolnictwo. W okresie tym transfery finansowe z budżetu UE wyniosły niemal 50 mld euro, zaś w tym samym okresie polskie wpłaty do budżetu UE wyniosły 20 mld euro [Spoleczno-gospodarcze ... 2010]. O skali transferu środków świadczy zwłaszcza rekordowy rok 2010, w którym po odliczeniu składki do budżetu unijnego, do Polski trafiło niemal 8 mld euro, co stanowiło równowartość 2% polskiego PKB w 2010 r. (wobec wydatków na oświatę w Polsce nieprzekraczających w okresie 2004-2008 0,3% PKB, a w latach późniejszych zbliżających się do 0,8%). Łącznie w okresie członkostwa Polska otrzymała: 29,4 mld euro w wyniku transferów związanych z polityką spójności, 16,4 mld euro w ramach WPR oraz ponad 4 mld euro środków z innych transz [Poczta 2010]. Ostateczny bilans członkostwa w UE okazuje się dla Polski więcej niż korzystny (szczegółowe przepływy środków przedstawiono w tabeli 1.).

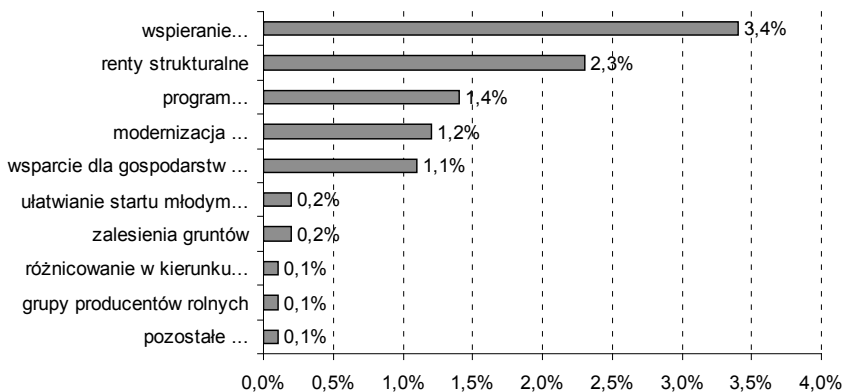
Znaczna część środków z UE w tym okresie była lokowana na obszarach wiejskich. Podstawowym narzędziem stabilizowania dochodów rolników okazały się płatności bezpośrednie, obszarowe, związane z dopłatami proporcjonalnie do powierzchni poszczególnych gospodarstw rolnych, niezależnie od rodzaju i rozmiarów prowadzonej działalności rolniczej. System ten stał się w Polsce głównym gwarantem dochodów rolniczych, stanowił bowiem udział aż 42,5% ogółu dochodów rolników. W porównaniu z całą UE nie był to jednak wysoki poziom – w 2007 r. udział dopłat bezpośrednich w kreowaniu dochodów rolników UE-27 wyniósł bowiem 60,9%, a w wielu krajach w całości je zastąpił, przekraczając nawet 100%. Kraje te, to m.in.: Dania, Słowacja, Finlandia i Czechy, w których bez

dopłat dochód rolników w ogóle nie zostałby uzyskany, a rolnictwo przynosiłoby straty [Goraj 2006, Zawojka 2006, Babuchowska, Marks-Bielska 2011]. Fakt ten stanowi jeden z istotnych argumentów w dyskusji nad rolą WPR w rolnictwie krajów UE.

System dopłat z perspektywy kilku lat obowiązywania uważa się jednak za nieefektywny z punktu widzenia kreowania zmian strukturalnych w rolnictwie [Czyżewski, Stępień 2010, Poczta 2011 i inni]. Spostrzeżenia te w skali całego europejskiego rolnictwa przyczyniły się do podjęcia dyskusji na zmianami kształtu WPR w okresie po 2013 r.

Obok elementarnego narzędzia WPR, którym są dopłaty, dla polskich rolników istotną pomocą w modernizacji wsi stał się też Program Rozwoju Obszarów Wiejskich PROW. Wprawdzie wiele z jego elementów przyczyniało się do spowolnienia procesu przemian strukturalnych (jak np. wsparcie dla gospodarstw niskotowarowych, mające na celu zwiększenie możliwości inwestowania, czy dotacje wyrównawcze dla gospodarstw położonych na terenach niekorzystnych dla gospodarki rolnej oraz dopłaty bezpośrednie), inne jednak je stymulowały (renty strukturalne dla rolników w wieku przedemerytalnym, którzy zrezygnują z prowadzenia gospodarki, czy wsparcie na dostosowanie do standardów UE w dziedzinie higieny, bezpieczeństwa żywności itp.).

Dzięki PROW możliwe były inwestycje w gospodarstwach, wsparcie młodych rolników obejmujących gospodarstwa, szkolenia, rozwój niektórych dziedzin przetwórstwa rolnego i handlu artykułami rolnymi, a także działania związane z gospodarką leśną (poza zalesianiem) i rozwój obszarów wiejskich. Ponadto program ten umożliwił modernizację infrastruktury polskiej wsi oraz wiele działań, których celem było zmniejszenie dystansu w standardach cywilizacyjnych pomiędzy wsią a miastem (m.in. poprawa dostępu do usług telekomunikacyjnych i internetu, finansowanie przedsięwzięć na cele edukacyjne, kulturowe) oraz rozwijanie pozarolniczej działalności gospodarczej na wsi (szkolenia przekwalifikujące rolników, wsparcie rozwoju usług, agroturystyki itp.). Wiele z elementów PROW z założenia miało się przyczyniać do poprawy jakości zasobów ludzkich na wsi. Temu celowi miały służyć zwłaszcza środki na tworzenie i rozwój grup producentów rolnych, ułatwianie startu młodym rolnikom lub szkolenia zawodowe dla osób zatrudnionych w rolnictwie i leśnictwie oraz korzystanie z usług doradczych, a także renty strukturalne. Tymczasem, chociaż ich założenia programowe oceniane są jako właściwe [Ocena średniookresowa ... 2010], to stan ich wdrażania i praktycznej realizacji pozostawia wiele do

Rysunek 1. Wydatkowanie środków PROW 2007-2013 w podziale na działania (stan na grudzień 2009 r.)

Źródło: [Ocena średniookresowa 2010].

życzenia. Wynika to między innymi z późnego uruchomienia środków na realizację tych narzędzi, ich niedoszacowania lub po prostu braku zainteresowania (czego przykładem jest działanie związane z korzystaniem z usług doradczych). Stan wydatkowania środków PROW w skali kraju przedstawiono na rysunku 1.

Po pierwszych dwóch latach obowiązywania PROW (tj. 2007-2009) beneficjentom wypłacono środki publiczne (UE i krajowe) w wysokości ponad 11,3 mld zł, tj. około 16,9% łącznego budżetu programu. Zdynamizowanie wypłat nastąpiło w roku 2010 i przewiduje się, że większość środków programu zostanie wykorzystana, tym bardziej że płatności mogą być dokonywane do końca 2015 r.

Oprócz środków z PROW, na polską wieś trafiły również środki z Sektorowych Programów Operacyjnych (SPO), w tym SPO-Rolnictwo oraz SPO-Ryby. Pewna część transferu środków finansowych została przeznaczona na wspólną organizację rynków. Działania z tego zakresu miały między innymi stabilizować ceny produktów rolnych przez subsydiowanie produkcji bądź skup interwencyjny nadwyżek, a decyzje w tym zakresie podejmowane są na szczeblu unijnym (ogranicza to możliwość wywierania presji krajowych producentów na działania interwencyjne rządu). Szczegółowo strukturę wsparcia sektora rolnego ze środków unijnych przedstawiono w tabeli 2. Łączne wsparcie rolnictwa w okresie 2004-2010 wyniosło ponad 100 mld złotych. Zespół badawczy pod kierownictwem prof. Walentego Poczty z Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu szacuje, że z tej kwoty do gospodarstw rolnych trafiło bezpośrednio około 95 mld zł, w tym [Poczta 2011]:

- prawie 70% zostało przeznaczonych przez rolników na cele produkcyjne i modernizacyjne,
- około 20% posłużyło realizacji celów socjalnych rodzin rolników,
- nieco ponad 10% zostało skierowanych na cele związane z ochroną i kształtowaniem środowiska naturalnego.

Badacze wskazują również, że ponad 90% kwot uzyskanych z płatności obszarowych zostało przeznaczonych na cele produkcyjne.

Tabela 2. Wsparcie sektora rolnego ze środków unijnych w latach 2004-2010 (stan na styczeń-luty 2011 roku)

Wyszczególnienie	Wartość [mld zł]
Płatności bezpośrednie 2004-2010	59,0
PROW 2004-2006	13,0
SPO-Rolnictwo 2004-2006	6,5
SPO-Ryby 2004-2006	1,0
PROW 2007-2013	21,0
PO-Ryby 2007-2013	0,5
Wspólnotowa Organizacja Rynków	1,0
Razem wsparcie unijne 2004-2010	102,0

Źródło: opracowanie na podstawie [Społeczno-gospodarcze ... 2011].

REGIONALNE ZRÓŻNICOWANIA ABSORPCJI ŚRODKÓW

Z perspektywy Polski można stwierdzić, że polityka rozwoju obszarów wiejskich przyczyniła się w znaczący sposób do rozwoju wsi i rolnictwa oraz obszarów wiejskich, zwłaszcza widzianych w skali makro. Pozytywny jej obraz ulega jednak pewnej modyfikacji, jeśli analizować regionalne zróżnicowanie wykorzystania (absorpcji) środków unijnych (rys. 2.). Największa liczba oraz wartość projektów współfinansowanych przez środki UE występuje w województwach najsilniejszych gospodarczo ze stolicami w dużych aglomeracjach miejskich: mazowieckie z Warszawą, wielkopolskie z Poznaniem [Chur-

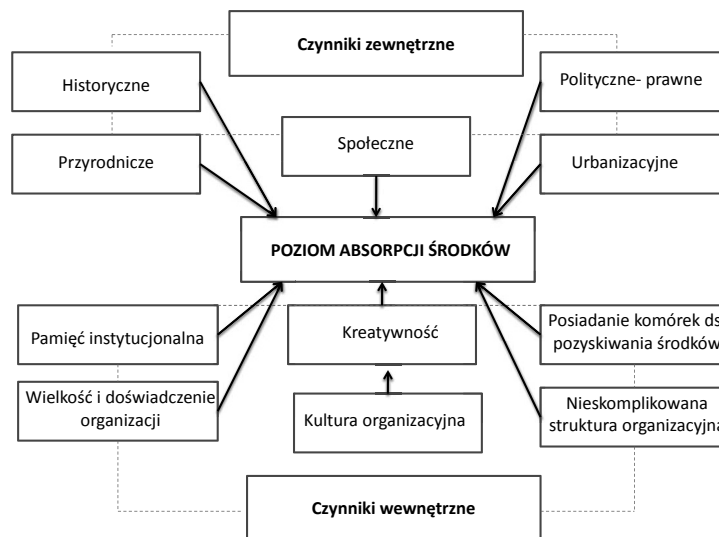
Rysunek 2. Alokacja środków w ramach Regionalnych Programów Operacyjnych według województw (mln euro)

Źródło: opracowanie na podstawie informacji MRiRW oraz MRR.

ski 2007, *Spoleczno-gospodarcze ... 2011*]. Niestety w wielu regionach, np. o wysokim bezrobociu i rozdrobnionym rolnictwie (np. podlaskie, świętokrzyskie), aktywność w dziedzinie pozyskiwania środków ocenia się jako niewystarczająca.

Kwestie czynników warunkujących absorpcję tych środków dyskutowano wielokrotnie [Bielecka 2006, Churski 2007 i inni]. Podkreślano rolę uwarunkowań zewnętrznych, określając je jako czynniki pośrednie, oraz czynników wewnętrznych, którym nadano rangę bezpośredniego oddziaływania. Pierwsza grupa jest zdecydowanie niezależna od beneficjenta, występuje poza nim, wpływa w sposób pośredni na poziom absorpcji środków. W grupie tej wymienia się uwarunkowania przyrodnicze, historyczne i urbanistyczne, ale również społeczne, w tym rozwój instytucjonalny regionu. Druga grupa, tj. czynniki wewnętrzne, zależą od beneficjenta, a ich poziom i struktura wynikają z jego indywidualnych decyzji (rys. 3.). Takie ujęcie czynników kształtujących absorpcję środków zdaje się potwierdzać aktualny stan ich przestrzennego zróżnicowania.

Liczne badania przeprowadzone wśród beneficjentów z różnych regionów potwierdzają ten pogląd. Dominika Bielecka [2006] postawiła uogólniającą tezę, że zaangażowanie beneficjentów w pozyskiwanie środków zależy od położenia geograficznego jego gminy/powiatu, ale także wskazała na utrzymywanie się nieformalnego podziału kraju opartego na historycznych granicach zaborowych. Paweł Kościelecki [*Analiza zdolności ... 2009*] przedstawił analizę na przykładzie województwa kujawsko-pomorskiego, w której podkreślił, że podmioty działające na obszarach wiejskich deklarują aktywność na poziomie lokalnym, chociaż w praktyce nie zawsze przekłada się to na tworzenie obszarów intensywnej współpracy na rzecz integracji lokalnej. Ponadto, autor ten wskazał na często pojawiający się problem

Rysunek 3. Czynniki wpływające na absorpcję środków unijnych
Źródło: opracowanie własne.

braku zainteresowania planowaniem i realizacją programów u ich ostatecznych odbiorców. Kościelecki jednocześnie podkreślał, że brak zainteresowania lokalnej społeczności nie stanowi bariery w przypadku aktywnych wnioskodawców, jednak przekonanie o niechęci mieszkańców do angażowania się w lokalne inicjatywy powoduje ich zniechęcenie. Inni autorzy wskazują na problemy natury formalnej związane z aplikowaniem o środki, w tym na częste zmiany w dokumentacji konkursowej i zasadach konkursów, co znacznie ogranicza skuteczność aplikowania. Jako obiektywną barierę wymienia się także brak dostępu do internetu i skuteczność działania programów, za których pośrednictwem składane są wnioski.

Sformułowane wnioski odnieść można do rzeczywistości niemal każdego podmiotu samorządowego. Znakomitą ilustracją obserwowanych w skali kraju i makroregionów prawidłowości może być aktywność w zakresie pozyskiwania środków unijnych średniej wielkości powiatu, w większości rolniczego, niezbyt zamożnego, jakim jest powiat czarnkowsko-trzcianecki położony w północnej części Wielkopolski. W jego przypadku znajdują bowiem zastosowanie wnioski związane zarówno z uwarunkowaniami historycznymi (historyczny zabór pruski, później pogranicze polsko-niemieckie), urbanistycznymi (zwłaszcza w kontekście oddalenia od większych miast i położenia na skraju sieci komunikacyjnych), jak i przyrodniczym (duża lesistość i niska jakość gleb, a także fakt, że znacząca część powiatu to tereny objęte programem Natura 2000).

Ponadto, powiat ten jest ilustracją oddziaływania czynników określonych jako wewnętrzne, ponieważ gminy z tego powiatu, które aplikowały wcześniej o środki programów PHARE, SAPARD, ISPA, wykazały zdwojoną aktywność w zakresie pozyskiwania aktualnie dostępnych środków. Szczególnie dużym zainteresowaniem z ich strony cieszyły się osie PROW, w tym oś IV Lider, dzięki której zainicjowano powstanie Lokalnych Grup Działania o zasięgu powiatowym (Czarnkowsko-Trzcianeckiej Lokalnej Grupy Działania) i ponadpowiatowym (np. Lokalna Grupa Rybacka Warta-Noteć). Dzięki aktywności

lokalnych aktywistów i przy wsparciu samorządów zmodernizowano drogi, rozbudowano infrastrukturę komunikacyjną, wodociągową i tele-informacyjną. Wsparto wiele lokalnych inicjatyw promujących lokalną kulturę i rękodzieło. Pozyskano i uruchomiono znaczne środki z Europejskiego Funduszu Społecznego, które skierowane zostały w przeważającej większości na aktywizację osób bezrobotnych, szkolenia przekwalifikujące oraz doszkalanie w kierunku powstawania nowych miejsc pracy i rozwijania przedsiębiorczości pozarolniczej. Działania podejmowane w tym zakresie spotykały się z biernością podmiotów, do których były bezpośrednio skierowane, ale analizowane w szerszej, kilkuletniej perspektywie efekty zaangażowania środków w tym kierunku są zauważalne. Łącznie liczący 88,3 tys. mieszkańców powiat pozyskał 148 788 242 tys. zł dotacji unijnych, czyli ponad 1,7 tys. zł na mieszkańca. Bez polityki wsparcia wsi, rolnictwa i obszarów wiejskich sytuacja społeczno-gospodarcza i ekonomiczna tego powiatu byłaby bez porównania gorsza, a jego rozwój w oparciu o środki własne byłby praktycznie niemożliwy.

PODSUMOWANIE

Bez wątpienia środki, które Polska pozyskała na rzecz rozwoju rolnictwa i obszarów wiejskich, przyczyniły się w dużym stopniu do poprawy jakości życia mieszkańców tych terenów, zmodernizowania sektora rolnictwo jako ważnej gałęzi gospodarki narodowej, a także do przewartościowania spojrzenia znacznej części społeczeństwa na kwestie związane z dbałością o dziedzictwo kulturowe narodu oraz zachowania środowiska naturalnego pojmowanego nie tylko jako miejsce pracy, ale przede wszystkim jako miejsce życia obecnych i przyszłych pokoleń. Spojrzenie z perspektywy kraju pokazuje generalne, bardzo pozytywne tendencje zachodzących zmian. Jednak z punktu widzenia wojewódzkich i powiatowych jednostek administracyjnych kwestie unijnego wsparcia i jego wykorzystania dla zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich pozostawiają wiele do życzenia. Wynika to z wielu czynników, które warunkują zdolność absorpcji środków unijnych. Wśród tych czynników wymienia się liczne uwarunkowania zewnętrzne, łącznie z zaszczościami historyczno-politycznymi, ale także złożoność procesu aplikacyjnego, dużą zmienność jego strony formalno-prawnej oraz brak wyspecjalizowanych kadr doradczych w tym zakresie. Elementy te są sukcesywnie niwelowane dzięki licznym działaniom edukacyjnym i informacyjnym o charakterze zstępującym (inicjowanych np. na poziomie ministerialnym i schodzącym na poziom samorządowy). Bariery pozyskiwania środków upatrywać należy raczej w czynnikach wewnętrznych związanych z samymi podmiotami aplikującymi. Bardzo często bowiem podmiotom tym brakuje kreatywności, pomysłu na działanie, a często praktycznej umiejętności złożenia wniosku. Ponadto, hamujący okazuje się często czynnik bierności lokalnej społeczności jako ostatecznego odbiorcy efektów projektu. Ta bierność okazuje się w wielu wypadkach czynnikiem podcinającym skrzydła nawet najbardziej twórczego innowatora.

Niemniej jednak, mimo regionalnego zróżnicowania, rosnąca liczba aplikacji o środki unijne wskazuje na zrozumienie ich znaczenia dla rozwoju lokalnych społeczności, a zatem potwierdza skuteczność założonego przez UE celu ustanowienia puli środków na rozwój obszarów wiejskich i rolnictwa i objęcia nimi nie tylko starych członków, ale również nowych.

LITERATURA

- Analiza zdolności podmiotów działających na obszarach wiejskich do absorpcji funduszy unijnych w zakresie oddolnych inicjatyw lokalnych w ramach PO KL. Raport końcowy*, 2009, Zespół Grupa Doradcza Wspierania Rozwoju Regionalnego TROJDEN, (red.) Kościelski P., Warszawa.
- Babuchowska K., Marks-Bielska R. 2011: *Platności bezpośrednie w kontekście dochodów polskich rolników*. „Problemy Rolnictwa Światowego, ZN SGGW w Warszawie”, t. 11 (XXVI), z. 1, s. 7-15.
- Bielecka D. 2006: *Ocena organizacji systemu wdrażania funduszy pomocowych Unii Europejskiej. Czynniki wpływające na wykorzystanie funduszy pomocowych Unii Europejskiej przez gminy*. „Samorząd terytorialny” Nr 6, <http://finanse-publiczne.pl/artukul.php?view=230&part=2>, pobrano 20-06-2011 r.
- Churski P. 2007: *Regionalne zróżnicowanie wykorzystania Funduszy Strukturalnych Unii Europejskiej w Polsce*, „Przegląd Zachodni. Czasopismo Instytutu Zachodniego w Poznaniu” 2(323), Poznań, s. 137-166.
- Czyżewski A., Stepień S. 2010: *Wspólna polityka rolna racją stanu Polski*, „Biuletyn Informacyjny ARR” 9-10 (231-232), s. 48-64.
- Goraj L. 2006: *Udział płatności w tworzeniu dochodów gospodarstw rolnych w Unii Europejskiej*, UKIE, Departament Analiz i Strategii, Warszawa.
- Gulczyński M. 2007: *Nauka o polityce*, Wydawnictwo Druktur, Warszawa.
- Kunzmann P. 1999: *Atlas filozofii*, PWN, Warszawa, s.49
- Poczta W. 2010: *Wspólna Polityka Rolna UE po 2013 roku – uzasadnienie, funkcje, kierunki rozwoju w kontekście interesu polskiego rolnictwa*, http://ksow.pl/fileadmin/user_upload/ksow/pl/pliki/IRWIR/Poczta.pdf, pobrano 9-06-2011.
- Poczta W. 2011: *Przemiany w rolnictwie*, [w:] *Polska wieś 2010: raport o stanie wsi*, „Rolniczy Magazyn Elektroniczny” nr 03-04(42), www.cbr.edu.pl.
- Ocena średniookresowa Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013*, Broszura informacyjna MRiRW, <http://www.bip.minrol.gov.pl/DesktopModules/Announcement/ViewAnnouncement.aspx?ModuleID=1564&TabOrgID=1683&LangId=0&AnnouncementId=11430&ModulePositionId=2199>, pobrano 12-06-2011.
- Spółeczno-gospodarcze efekty członkostwa Polski w Unii Europejskiej. Główne wnioski w związku z siódmą rocznicą przystąpienia Polski do UE*. Materiały MRiRW, http://polskawue.gov.pl/files/2011/Ocena_7lat28.04.2011.pdf, pobrano 28-04-2011.
- Zawajska A. 2006: *Spółeczno-ekonomiczne aspekty dopłat bezpośrednich w UE*, „Roczniki Naukowe SERiA”, t. VII, z. 4, str. 400-404.

Magdalena Kozera

REGIONAL DIVERSITY OF USAGE OF EU FINANCIAL SUPPORT

Summary

In this article the importance of rural development policy for quality changes of the polish rural area was presented. The results of UE support implementation in Poland were shown. The barriers of absorption, and factors of this support increasing were also outlined. The examples of local activity in this area were quoted.

Adres do korespondencji:

Dr Magdalena Kozera

Katedra Ekonomiki Przedsiębiorstw Agrobiznesu

Uniwersytet Przyrodniczy

ul. Wojska Polskiego 28

60-637 Poznań

tel. (61) 848 71 20

e-mail: mkozera@up.poznan.pl